

Μονές Τιμίου Προδρόμου Σερρών και Εσφιγμένου Αγίου Όρους - Μνημεία καλογεरिकού χαμαιλεοντισμού, προδοσίας και τουρκοδουλείας



Δώδεκα χιλιόμετρα βορειοανατολικά της πόλης των Σερρών, βρίσκεται η Μονή Τιμίου Προδρόμου η οποία χτίστηκε τον 13ο αιώνα από τον μοναχό Ιωαννίκιο και ανακαινίστηκε αργότερα από τον ανηψιό του Ιωακείμ. Όπως και τα περισσότερα μοναστήρια του θεοκρατικού Βυζαντίου, έτσι κι αυτό δέχθηκε την εύνοια και τις επιχορηγήσεις των αυτοκρατόρων, καθώς και τις δωρεές αρχόντων και πιστών, συγκεντρώνοντας μια σημαντική περιουσία.

Οι καλόγεροι αυτού του μοναστηριού, είχαν το σπάνιο χάρισμα της «διορατικότητας», καθώς έναν σχεδόν αιώνα πριν την κατάληψη και άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, είχαν διαισθανθεί («θεία φώτιση» άραγες;) την τελική επικράτησή τους. Κι επειδή «προσέχουμε για να έχουμε», έσπευσαν να μεταφέρουν την «προφητεία» τους στους Τούρκους, δηλώνοντας εκ των προτέρων υποταγή στον σουλτάνο. Το γεγονός το πληροφορούμαστε κι από την επίσημη ιστοσελίδα της μονής, όπου ανερυθρίαστα, βαφτίζουν την προδοσία και τουρκοδουλεία των ρασοφόρων, ως «σπάνια πολιτική διορατικότητα»...

Χάρη στη σπάνια πολιτική διορατικότητά του ο Ιωακείμ προείδε τον κίνδυνο που η μονή διέτρεχε από την πιθανή μελλοντική επέκταση των Οθωμανών στη Μακεδονία. Γι' αυτό φρόντισε να σταλεί στο πρώτο ηγεμόνα τους Οσμάν, στην Προύσα, μία αντιπροσωπεία μοναχών με επικεφαλής κάποιον Μαργαρίτη, πλούσιο πολιτικό και άριστο δεξιότηχνη στην τούρκικη γλώσσα και διπλωματία, που αργότερα έγινε μοναχός με το όνομα Ιωάσαφ. Καρπός της αποστολής αυτής ήταν η υπογραφή από τον Οθωμανό ηγεμόνα ενός εγγράφου που προφύλασσε μέχρι της συντελείας των αιώνων την Ιερά Μονή από τις αυθαιρεσίες των Τούρκων επιδρομέων, προστασία που επισφραγίσθηκε το 1372 με την έκδοση φερμανίου από τον σουλτάνο Μουράτ Α΄ που σώζεται στις συλλογές της

Δεν θα πρέπει να παραλείψει κάποιος που θα διαβάσει το ιστορικό της μονής και την αναφορά στον πατριάρχη Γεννάδιο Σχολάριο, που παρέδωσε την Κωνσταντινούπολη στους Τούρκους και αμείφθηκε ανάλογα γι' αυτή του την υπηρεσία...

Μετά την άλωση της Πόλης, ο Γεννάδιος Σχολάριος, ο πρώτος μετά το 1453 Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, αφού παραιτήθηκε από τον πατριαρχικό θρόνο, αποσύρθηκε στη μονή Τιμίου Προδρόμου όπου και εμόνασε (1457-1472) μέχρι το τέλος της ζωής του.

Εδώ οι μοναχοί ψεύδονται ενσυνείδητα. Όπως αναφέρει και ο «εθνικός» ιστορικός Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος (γνωστός κι ως ένας εκ των πατέρων του «Ελληνοχριστιανισμού»), ο Γεννάδιος δεν παραιτήθηκε, αλλά καθαιρέθηκε από τον σουλτάνο, 14 χρόνια μετά την αναρρίχσή του στον πατριαρχικό θρόνο. Τα αίτια καθάρσεως οδηγούν στις πρώτες πατριαρχικές ίντριγκες και τις περίφημες «αλλαξοπατριαρχίες». Ο Γεννάδιος συκοφαντήθηκε στον σουλτάνο από τον μοναχό Συμεών τον Τραπεζούντιο, ο οποίος το 1467 συμφώνησε να καταβάλει ετησίως 1.000 χρυσά νομίσματα για να γίνει πατριάρχης στέλνοντας τον Γεννάδιο σπίτι του και καταργώντας τα περισσότερα από τα πατριαρχικά προνόμια τα οποία είχε δώσει ο σουλτάνος. Ο Συμεών όμως δεν θα χαρεί για πολύ τον θρόνο του, καθώς δύο χρόνια αργότερα, ο μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως Διονύσιος, πλειοδότησε με 2.000 χρυσά νομίσματα, στέλνοντας κι αυτός με την σειρά του τον Συμεών από κει που 'ρθε.

Τίποτε όμως δεν είναι μόνιμο σ' αυτόν τον κόσμο. Έτσι, όπως μαθαίνουμε και πάλι απ' το ιστορικό της μονής, αργότερα οι καλόγεροι, δήλωσαν και εκ νέου υποταγή, αυτή την φορά όχι από «διορατικότητα», αλλά από «ανάγκη»...

Δεν άργησε ωστόσο να επέλθει προσωρινή παρακμή για την Ιερά Μονή. Δυσεπίλυτα οικονομικά χρέη και οι ποικίλες αλλαγές που επέφερε η εμφάνιση του Τούρκου κατακτητή δυσχέραιναν την κατάσταση. Παρά το σεβασμό και την ανοχή που οι Οθωμανοί επέδειξαν προς τη μονή, οι Πατέρες το 1518 αναγκάστηκαν να αποστείλουν αντιπροσωπεία τους στον ισθμό του Σουέζ, όπου και ήρθαν σε διαπραγματεύσεις με τον Αλή, Κριτή της Ερυθράς Θάλασσας. Με αυτή τη διπλωματική αποστολή η Ιερά Κοινότητα απέκόμισε ένα αντίγραφο του

Ακτιναμέ του Προφήτη Μωάμεθ, γεγονός που σήμαινε ασφάλεια των κεκτημένων της και προστασία για τους επόμενους αιώνες.

Τι να πρωτοσχολιάσει κάποιος εδώ; Ότι για πρώτη φορά ακούει πως υπάρχουν μοναστήρια με «δυσεπίλυτα οικονομικά χρέη», ή ότι αποκαλούν τους Τούρκους «κατακτητές»; Γιατί τουλάχιστον οι συγκεκριμένοι καλόγεροι δεν κατακτήθηκαν, αλλά υποτάχθηκαν οικειοθελώς και προκαταβολικώς. Και χρήσιμο θα ήταν να μαθαίναμε με ποια ανταλλάγματα εξασφάλισαν την προνομιακή τους μεταχείριση...

Το απόγειο του θράσους και του χαμαιλεοντισμού των ρασοφόρων, βρίσκεται λίγο παρακάτω, όπου και πάλι ανερυθρίαστα και ξεδιάντροπα κάνουν λόγο για την εθνική τους προσφορά στην Επανάσταση...

Ωστόσο αυτά τα προνόμια δεν εμπόδισαν τη Μονή σχεδόν τρεις αιώνες αργότερα, με την κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης το 1821, να συμμετάσχει ενεργά στον εθνικό αγώνα. Ο αρχηγός μάλιστα του επαναστατικού κινήματος στη Μακεδονία, ο Εμμανουήλ Παπάς, συνδεόταν στενά με την μοναστική κοινότητα η οποία του είχε παραχωρήσει οίκημα εκτός του περιβόλου του μοναστηριού.

Επειδή όμως οι ρασοφόροι (και ειδικά οι «αγωνιστές» ρασοφόροι), παρ' ότι ευαγγελίζονται την «αλήθεια», ελάχιστη σχέση έχουν μ' αυτή, αποφεύγουν επιμελώς να αναφέρουν ολόκληρη την ιστορία του Εμμανουήλ Παπά και ειδικά ότι έχει να κάνει σε σχέση με τους ίδιους. Ας τους το «θυμίσουμε» λοιπόν...

Ο Εμμανουήλ Παπάς, ήταν ένας Σερραίος αγωνιστής της Επανάστασης, ο οποίος πρωτοστάτησε στην εξέγερση στη Χαλκιδική. Για τον σκοπό αυτό, ξόδεψε σχεδόν όλη του τη -σεβαστή- περιουσία, ενώ αξίζει να αναφερθεί, ότι τον θάνατο βρήκαν και τρεις απ' τους γιους του, πέφτοντας στο πεδίο της μάχης.

Αρχικά, η κατάσταση ήταν ευνοϊκή και οι ρασοφόροι ως γνήσιοι χαμαιλέοντες, συντάχθηκαν στο πλευρό των επαναστατών και του Παπά (όχι πολεμώντας βέβαια, αλλά προσφέροντας καταφύγιο), προσβλέποντας στην αλλαγή φρουράς. Μόνο που αυτή τη φορά, η «διορατικότητα» τους θα τους προδώσει. Τα πολεμοφόδια τελείωναν κι ο Παπάς άλλα χρήματα δεν είχε. Στο μεταξύ η πίεση των Τούρκων, γινόταν όλο και πιο ασφυκτική. Ο Παπάς τότε στρέφεται στους

αγιορείτες μοναχούς και ζητά οικονομική ενίσχυση. Θα απογοητευτεί όμως καθώς οι μοναχοί δεν ήταν καθόλου διατεθειμένοι να αγγίξουν και να ξοδέψουν την μοναστηριακή περιουσία, ακόμη κι αν επρόκειτο για την Επανάσταση.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ιστορικός Διονύσιος Κόκκινος, στον δεύτερο τόμο του έργου του «Η Ελληνική Επανάστασις», ο οποίος δεν μπορεί να κατηγορηθεί για μεροληψία εις βάρος των μονών, «οι καλόγηροι δεν εννοούσαν να θίξουν ούτε τα χρήματα των μονών ούτε τα εκ χρυσού και αργύρου νεώτερα αφιερώματα που δεν είχαν την σημασίαν ιστορικών κειμηλίων και τα οποία αποτελούσαν ολόκληρον θησαυρόν, ικανόν ν' αποβή πηγή ενισχύσεως σοβαράς όχι μόνο του μακεδονικού, αλλά και του όλου αγώνος».

Και συνεχίζει ο Κόκκινος, δίνοντας μια εικόνα της καλογερικής νοοτροπίας:

Οι εξ αρχής δυσφορούντες διά το ζήτημα των δαπανών, συνηθισμένοι πάντοτε να δέχονται προσφοράς και από τους πτωχοτέρους πιστούς, χωρίς αυτοί να προσφέρουν ποτέ τίποτα, δεν είχαν συγκινηθή ούτε από τας αυστηράς απαντήσεις του Υψηλάντη και της Ύδρας και των Ψαρών προς τας πτωχοπροδρομικάς εκκλήσεις των, ούτε αντελήφθησαν την υποχρέωσίν των, όταν ήλθε η κρισιμωτάτη ώρα της εξαντλήσεως του Παπά και του εκ των Τούρκων κινδύνου. Ο πατριωτισμός των είχε σταματήσει προ της θυσίας των χρημάτων των μονών, τα οποία επί τέλους παρέμεναν νεκρά εις τα χρηματοκιβώτια και άχρηστα εις την κοινωνικήν οικονομίαν και ο πρώτος ενθουσιασμός των διά τον Παπάν μετεβλήθη εις εχθρότητα. Αντί να ενισχύσουν τον ηρωικόν αρχηγόν εις τας τελευταίας αγωνιώδεις προσπάθειάς του, συνεσπειρώθησαν περί τας μονάς των και τον κατηρώντο ως υποκινητήν της επαναστάσεως και υπεύθυνον του κακού.

Ενδεικτική της καταστάσεως, είναι η επιστολή που έστειλε στις 19 Ιουνίου 1821, ο οπλαρχηγός Ρήγας Μάνθος προς τον Παπά:

Μα τι να κάμη κανείς την μικρολογίαν των Αγίων Πατέρων. Αυτή η στυγερά ανελευθεριότης και μικροπρέπεια αυτών μάς εμπόδισεν από πολλά ωφέλιμα και από πολλά αναγκαία. Αμποτε να μεταβάλη ο αναλλοίωτος Θεός την διάθεσίν των, να τους αποδείξη ευσπλάχνους, κριτικούς, γενναίους και ελευθερίους και με δόκιμον νουν. [...] Πλην κανένα γενναίον δεν εύρον εις αυτούς παρά μίαν επίπλαστον πολιτίκαν. [...] Φροντίζουν μόνο διά την ασφάλειαν των ιδίων. [...] Φοβούμαι μήπως ο λαός από την πείναν και τας πολλές θλίψεις του εφορμήση

εναντίον των και δεν δυνηθώμεν ν' απαντήσωμεν εις την ορμήν των.

Οι καλόγεροι λοιπόν, αντί να βοηθήσουν τον Παπά, απεναντίας, φροντίζουν να αποφυλακίσουν τον μέχρι τότε κρατούμενο στις Καρυές, Τούρκο διοικητή του Αγίου Όρους, Χασεκή Χαλίλ αγά. Αυτός θα ζητήσει την σύλληψη και παράδοση του Εμμανουήλ Παπά απ' τους αγιορείτες. Αυτοί με την σειρά τους θα αποστείλουν μια επιστολή στους μοναχούς της Μονής Εσφιγμένου όπου βρισκόταν ο Παπάς και τους διαβιβάζουν τον «μουρασελέ» (απόφαση) του Χασεκή (του «Χασεκή Αγάς μας», όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά)...

Εις την πανοσιότητά σας, Άγιοι Πατέρες, του ιερού Κοινοβίου Εσφιγμένου. Χθες ο ενδοξότατος ημών Χασεκή Αγάς μας, σας έγραψε μουρασελόν, δια να πιάσετε ενέχειρον τον Άρχοντα Παπά (σ.σ.: Εμμανουήλ Παπά) και τους λοιπούς καθώς και ο ίδιος σας έγραψε. Λοιπόν σας γράφομεν και ημείς οι των είκοσι Ιερών Μοναστηρίων Προϊστάμενοι, εν τη Ιερά Συνάξει, να κάμετε το ίδιον, ομοφώνως, δηλαδή να μας τους φέρετε ενταύθα αναμφιβόλως και τους ζητούμεν από εσάς εφεύκτως. Και ιδού όπου στέλλομεν επίτηδες ανθρώπους, δια να τους πάρουν. Και όσοι ακολουθούν τον Άρχοντα από τους εντοπίους Πατέρες, να τον αφήσουν και να επιστρέψουν εις τα κελλιά τους. Είδε και φανούν παρήκοοι, θέλουν υποπέσει εις οργήν μεγάλην, και θέλουν χάσει και τα οσπίτιά των. Ομοίως και όσοι άλλοι πιασθούν έχουν να παιδεύωνται. Ταύτα προς είδησίν σας και εμμένομεν.

1821-18 Νοεμβρίου

Άπαντες οι εν τη Κοινή Συνάξει των δεκαεννέα ιερών Μοναστηρίων του Αγίου Όρους Προϊστάμενοι

Οι καλόγεροι λοιπόν, αντί τουλάχιστον να τον φυγαδεύσουν, προτίμησαν να τον παραδώσουν και μάλιστα όπως λέγεται, έναντι δυόμισυ εκατομμυρίων γροσίων, ζητώντας απ' τους Τούρκους ένα περιθώριο 40 ημερών. Θα πρέπει να σημειωθεί, πως εξαίρεση σ' αυτή τη δουλοπρεπή και προδοτική στάση των καλόγερων, αποτέλεσε μόνο ο ηγούμενος Ιωακείμ τής (πάντα ξεχωριστής) Μονής Εσφιγμένου, που είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία και πρόσφερε καταφύγιο στον Παπά και τους πολεμιστές του.

Ο Κόκκινος, αχολιάζοντας την «θλιβερή διαγωγή» και την «προδοσία» των «άνανδρων» καλόγερων, γράφει:

Η πράξις αυτή, δεν είχε δικαιολογίαν και όλα τα καθηγιασμένα ύδατα του Αγίου Όρους δεν είναι δυνατόν ν' αποπλύνουν από αυτό το αίσχος τους δεκαεννέα ηγουμένους που υπέγραψαν την άνω επιστολήν, διά της οποίας έσπευδαν να παραδώσουν εις τον πασάν ένα θύμα τόσης περιωπής διά να μετριάσουν τους άλλους όρους της υποταγής και κυρίως τον αφορώντα την χρηματικήν αποζημίωσιν... Η αλήθεια διά την διαγωγήν των καλογήρων εκείνων είναι πολύ θλιβερά. Ανίκανοι να αισθανθούν κατ' αρχάς την ανάγκην γενναίας προσφοράς διά τον αγώνα, που τον ήθελαν, αλλά με θυσίας των άλλων, έφθασαν εις την ατολμίαν, εκύλισαν εις την ανανδρίαν και κατήντησαν ικανοί διά την χειροτέραν προδοσίαν. Εδέχθησαν να παραδώσουν εις τον εχθρόν ως πρωταίτιον της επαναστάσεως τον Εμμανουήλ Παπάν, τον οποίον προ ολίγων μηνών είχαν ανακηρύξει προστάτην και αρχηγόν της Μακεδονίας αυτοί οι ίδιοι, χωρίς να αγνοούν ότι η τοιαύτη παράδοσίς του ήτο ταυτόσημος με παράδοσιν προς θάνατον.

Ο Παπάς, ωστόσο, κατάλαβε τον κίνδυνο και αποφασίζει να φύγει από το Άγιο Όρος. Με λίγους συντρόφους του επιβιβάζεται σ' ένα πλοίο και φεύγει για την Ύδρα. Οι κακουχίες όμως θα τον λυγίσουν και θα πεθάνει πάνω στο πλοίο από καρδιακή προσβολή. Το βρόμικο παιχνίδι που του έπαιξαν οι ελεεινοί ρασοφόροι μνημονεύεται -εμμέσως πλην σαφώς- και σε επιστολή που του είχαν αποστείλει οι ευγνωμονούντες κάτοικοι της Κασσάνδρας, οι οποίοι τον παρακαλούσαν να συνεχίζει να τους προστατεύει απ' το μαχαίρι του εχθρού «μη παρατηρών παντάπασιν αν συνεργεία του δαίμονος ενίοτε συμβαίνουσι και τινά λυπηρά προσκρούσματα προς την ευγένειάν του εκ τινών κακοηθών και αχρείων ανθρώπων».